

Lehen borroka zena orain gatazka da. Izendatzeko moduak ez dira ausaz aldatzen, sinonimia ez da existitzen. Hitzek berez esan esaten dute, baina nork esan eta non esan, hor jokutzen da esan nahi dena. Eta hitzen, adieren eta izendapenen bilakaerak eman dezake posizio ideologiko eta kulturalen aldaketen berri. Eta baita kontakizunen arteko talkaren berri ere. Horrek guztiak, izan ere, harreman zuzena du 'zer da gatazka?' galderarekin. Alegia, zertaz ari gara gatazkaz ari garenean? Zertaz ari garen, kontakizunaren zentzua zein den, nondik abiatzen den eta zer xede duen.

Lehen kontakizuna zena orain errelatua da. Errelatuak dira izan, eta borrokan daude. Errelatuaren borroka eremu askotan gertatzen ari da. Jakinek sei eremu aukeratu ditu: artea, musika, literatura, zinema, feminismoa eta akademia. Eta horien gaineko azterketa egiteko proposatu die sei ikerlari eta artistari. Gatazkatik zer edan den, nola irakurri den, eta, bereziki, nola islatu den.

Ondorio orokor samar bat emate aldera, hauxe: gatazkaren eta kultur diziplinen arteko elkar eragina, trukea eta, are performazioa, ezinbestean gertatzen dela. Musikak, esate batera –Josu Larrinagak argi arrazoitzen du–, gurean gertatu diren zenbait aldaketa sozial islatu ez ezik, erraztu eta bideratu egin dituela.

Are, gertatua historia edo egiaren parametrotan kokatu beharrean errelatuarenean kokatu izanak fikzioa eta errealtatea hurbilarazi ditu, eta diziplina kulturaleri, literaturari bereziki, errelatua osatzeko autoritatea aitortu zaie. Horrela idatzi du Ibon Egañak. Josu Martinezek, ildo beretik, jokoan dagoena errelatua dela iritzi dio, eta momentuz errelatuak dauzkagula. Eta joko, borroka, horretan, garrantzi handiko joko zelai sinbolikoa dela zinema.

Nolabait esatearren, politikak lortu ezin duena kultur sormenak ekar lezakeela. Horrek, urrats ausart bat aurrera eginez, pare bat burutazio ekar ditzake: kulturak politikak baino sinesgarritasun gehiago ote duen, eta *egiak* kontatzeko eta zauriak sendatzeko tresna egokiagoa ote den.

Zer den gatazka galdetu dugu lehen lerroetan. Xabier Gantzarainek bere artikuluan honela erantzuten du: «gatazka zer den jakin nahi baduzu, galdetu jendeari, irakurri literatura, entzun musi-

ka, ikusi pelikulak, joan erakusketetan galtzera». Horra, kulturaren erantzuna. Kulturaren balioa.

Izan ere, kulturak aurrez galdera bat egiten dio bere buruari: nola berrerabil ditzake artistak, demagun, komunikabide hegemonikoek erabilitako irudi, estetika eta narrazioa beste diskurtso bat garatzeko? Hondakinetatik ongarria ateratzeko? Horri erantzuten diote Nora Aurrekoetxea eta Laura Ruiz artistek euren artikuluan.

Lehen gatazka zena orain gatazkak dira. Gatazka politikoa, borroka armatua, gatazka bakar gisa agertu da, hegemonikoa izan da, hainbeste ezen beti singularrean jokatu dugula. Orain pluralen jokatzea ekidinezina da. Gatazka nagusiaren azpitik gatazkak agertzen hasi dira.

Lau urte bete dira ETak jarduera armatua uztea erabaki zuenetik. Ez da gatazka bukatu halere, ez gatazkak gainditu. Gatazkak hain zuzen orain datoz ur azalera.

«Gatazkaz hitz egitea baino, gatazkei buruz hitz egin behar dugu. Hau da, gatazka bakoitza ezaugarritu (armatua, lan eremukoa, emakumeen kontrakoa, ekonomikoa...) eta denei izaera politikoa eman». Zuriñe Rodriguezek feminismoaren talaiatik begirada kritikoa bota dio gatazkari; haren hitzetan, gatazka(k) parametro patriarkalean irakurtzeari utzi behar zaio: «Gatazka gizonena izan bada *bakearen* negoziazioa euren soilik izateko arriskua dagoela plazaratzen du kritika feministak. Beraz, bakea ez da izango soilik desarmaea, presoan hurbilketa eta abar; bakea generoen arteko harremanen birnegotziazioarekin etorriko da soilik».

Eta gure mugetatik kanpo zer errelatu egiten da? Akademiak eta iritzi egileek zer diote? Zer errelatu da nagusi beste hizkuntzetan? Imanol Muruak akademian zer esan den aztertu du. Ondorioak argigarriak dira: gaztelerazkoa da produkzio ugariena, eta horietan gehienak arazoaren sustrai politikoa ukatu edo desitxuratzen dutenak. Egañak euskal literaturan ETaren zein estatuaren biktimak irudikatze joera bat nabarmentzen ari dela sumatzen duen bezala, espainolezko lan akademikoek indarkeria guztien biktima guztiak aintzat hartzea ETaren biktimei irain egitea dela argudiatzen dute. Ingelesezko azterketa lanak urriagoak dira, baina ahalegin berezia nabari da ezker abertzalearen ikuspegia ulertzen duten lanak munduko ikerlarien eskura jartzeko.

Errelatu borroka. Inork esan zuen: gatazka orain hasten da. Gatazkak orain hasten dira, esan beharko dugu, nahiz gatazka zaharra den, eta gatazkaren irakurketaren borroka ere bai, Unai Iturriagak bere artikulua grafikoan gogorarazten digunez.